

Lapkritis | 2017

tarpKNYGŲ

ŠIAME NUMERYJE

#GYVASŽODIS	
Jūratė Sučylaitė. Mokymasis būti laimingam	1
TEMA / BIBLIOTERAPIJA IR BIBLIOTEKA	
Daiva Janavičienė. Tiesiog skaitai ir geriau jauties	3
ŠIANDIEN AKTUALU	
Ekaterina Prakapene, Laima Juzulėnienė	
Kaip gyventi įtraukioje visuomenėje	7
PROJEKTAI	
Greta Bacevičiūtė. Suaugusiuų švietimo plėtra bibliotekose	11
REFORMACIJOS METAI	
Gintarė Petuchovaitė. Maišto jubiliejus	15
REFORMACIJOS METAI / IVYKIS	
Gintarė Petuchovaitė	
Maišaujančios knygos: jei Dievas už mus, tai kas gi prieš mus?	18
BIBLIOTEKŲ TURTAI	
Jūratė Levina. Greimo efemeridės	22
Algirdas Julius Greimas. Paprastų ir aiškių idėjų krašte	25
NACIONALINĖS BIBLIOTEKOS 100-MĘČIUI	
Žilgsnis į praeities šaltinius: Centrinio valstybės knygyno nuosmukis 1934 metais. Parengė Irmina Abramovienė ir Kęstutis Raškauskas	27
ŽMONĖS IR LAIKAS	
Daiva Vilkickienė. „ Per pasaulį aš keliauju ir sapnuoju keistą sapną “	32
KRONIKA	
	36

Vygaudo Juozaičio (15; 36), Alinos Ovčiarovienės (37) nuotraukos

REDAKCIJA

Jūratė BIČKAUSKIENĖ (vyr. redaktorė)
Asta STIRBYTĖ (vyr. redaktoriaus pavaduotoja)
Vaidė GRYBAUSKAITĖ (kronikos redaktorė)
Loreta PAKALNIŠKIENĖ (bibliografijos redaktorė)
Kostas STANKEVIČIUS (dizaineris)

REDAKCIJOS KOLEGIJA

Danguolė ABAZORIUVIENĖ
Jūratė BIČKAUSKIENĖ
Vytautas GUDAITIS
Prof. dr. Renaldas GUDAUSKAS (pirmininkas)
Dr. Rasa JANUŠEVIČIENĖ
Dr. Laura JUCHNEVIČ

Dr. Ineta KRAULS-WARD
Irena KRIVIENĖ
Gražina LAMANAUSKIENĖ
Sandra LEKNICKIENĖ
Viktorija PUKĒNAITĖ
Jolita STEPONAITIENĖ

VIRŠELIUOSE

Pirmame: visą lapkritį Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje karaliavo iš fondų iškelti ir parodai „Maišaujančios knygos“ specialiai restauruoti Reformacijos laikų leidiniai. Manto Bartaševičiaus nuotrauka

Ketvirtame: 2017-ieji Lietuvoje – Tautinio kostumo metai. Sklaidome knygų puslapius ir gérimės lietuvių tautiniams drabužiams. Šiame numeryje – Vievo apylinkės moters kostiumas. Esant šaltesniams orui, moterys dėvėdavo rudines. Jos dažniausiai būdavo pilko milo, iliemenuotos. Rudinės pakraščiai, apykaklė, kišenės, rankoviu galai būdavo siuvinėti. Piešinio autorius tapytojas, tekstilės dailininkas Antanas Tamšaitis (1906–2005). Publikuota Žemės ūkio rūmu 1931–1939 m. Kaune leistame tėstiniame leidinyje „Sodžiaus menas“, 7 ir 8 tomai – „Lietuviai moterų tautiniai drabužiai“. Iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondų

snis už bet kokią
ominę bombą. Ir mes
klu naudotis, kad mū
tinkamai ši ginkla

Vyt. Arūnas

1946 m. įkurto akademinių jaunuomenės sambūrio „Šviesa“ Paryžiaus skyriaus keleto puslapių manifestinis leidinys „Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius telydi“, apipavidalintas Vlado Vijeikio linoraižiniais.

GREIMO EFEMERIDĖS

Dr. Jūratė Levina

2017
Greimo metai

1948-aisiais Algirdas Julius Greimas recenzavo Henriko Radausko (1910–1970) eilėraščių rinktinę „Fontanas“. Ją išleido Kauno leidykla „Sakalas“ dar 1935 m., o recenzijos akstinu tapo antrasis – Vytauto Sauliaus šios knygos leidimas. Greimas pasakojo, kad su Sauliumi susipažino jau tremtyje, Paryžiuje, apie 1946-uosius, parodė jam Radausko poeziją (kurios tuomet „praktiškai niekas nežinojo“), šis ja susižavėjo ir, pabégėlio likimo nubloktas į Vokietiją, „ten mašinėle perrašė visą „Fontaną“, kiekvieną eilėraštį prikljuodamas ant kartono“¹. Galiausiai Saulius pateko į Ameriką ir, „ten uždirbdavo kruvinu prakaitu pinigų, už kuriuos leisdavo liukusines Radausko poezijos knygutes“². Vieną tokią Sauliaus knygutę – 1950 m. 700 egzempliorių tiražu išleistą Radausko eilių rinktinę „Strėlė danguje“, apipavidalintą Vytauto Kasiulio piešiniais, – Greimas recenzavo vėliau³. Tačiau būtent vieną iš pirmųjų Sauliaus padarytų kelių antrosios „Fontano“ laidos egzempliorių jis vartė ne tik atidžia kritiko akimi, bet „širdyje ir susijaudinęs, tartum po dešimties išskyrimo metų pirmą kartą vėl išvydęs savo pirmąjį meilę“⁴.

Knygos recenzijoje Greimas, žinoma, kalba ne apie spaudinio ypatybes, o apie Radausko poeziją ir savo naujajį susitikimą su jam jau gerai pažystamais mylimais tekstais. Bet nesunku įsivaizduoti, kad širdies negalėjo nejaudinti ir pats spaudinys – gyvas, apčiuopiamas irodymas, kad kultūrinis lietuvių gyvenimas atgyja net ir fiziškai sunkiai pakeliamomis karo pabégėlių stovyklų sąlygomis, o kartu – pažadas, kad kultūrinė būtis nebūtinai turi nutrūkti, kad ji gali tėstis ir tėiasi, kad galima išlaikyti savo kultūrinę tapatybę net ir netekus valstybės ir namų.

¹ Greimas, Algirdas Julius. Kol fontanas vėl prabils..., Mintis, 1948 geg. 21, Nr. 53 (436), p. 4.

² Greimas, Algirdas Julius. Iš arti ir iš toli: literatūra, kultūra, grožis: [straipsnių rinkinys] / [sudarė, įvadus ir žodynėlių paraše Saulius Žukas]. Vilnius: Vaga, 1991, p. 115.

³ Ten pat.

⁴ Greimas, Algirdas Julius. Mintys apie H. Radauską ir jo strėlės vietą lietuviškame danguje: [recenzija]. – Rec. kn.: Radauskas, Henrikas. Strėlė danguje: eilėraščiai. Chicago: V. Saulius, 1950, Literatūros lankai, 1954, Nr. 4, p. 20.

⁵ Greimas, Algirdas Julius. Iš arti ir iš toli..., p. 115.

Tuo paradoksaliu, sunkiu ir kartu viltingu metu tokį bibliografinių efemeridžių, kaip Vytauto Sauliaus padaryta antroji „Fontano“ laida, buvo daugiau. Ta, iš kurios parengtas toliau skelbiamas Greimo straipsnis „Paprastų ir aiškių idėjų krašte“, – tai trumpo, vos keletą metų trukusio akademinių jaunuomenės sambūrio „Šviesa“ Paryžiaus skyriaus gyvavimo liudijimas. Ši bibliografinė retenybė – „Šviesos“ sambūrio 1946 m. leidinys „Praskrendančio paukščio sparnu“, saugomas Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje.

*

„Šviesa“ buvo įkurta 1946 m. kovo 13 d. Vokietijoje, Tiubingene, ir greitai tapo viena didžiausių ir veikliausių jaunimo organizacijų. Per pirmuosius egzistavimo metus ji įsteigė net 12 skyrių įvairiuose Europos miestuose, vėliau – Amerikoje ir net Australijoje. 1957-aisiais JAV „Šviesos“ skyrius sudarė federaciją su liberalaus jaunimo organizacija „Santara“ ir tapo iki šių dienų įvairiuose pasaulio kraštuose veikiančiu sambūriu „Santara-Šviesa“⁶.

Neilga, prastai dokumentuota Paryžiaus skyriaus istorija lyg ir iškrinta iš šios sékmės istorijos. Skyrius įsikūrė 1946 m. birželio 27 d., liepos 31 d. išleido įsteigimo aktą, netrukus po to – pirmajį, vos kelių puslapių manifestinį leidinį „Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius telydi“⁷, o dar po kelių mėnesių, tu pačiu metu

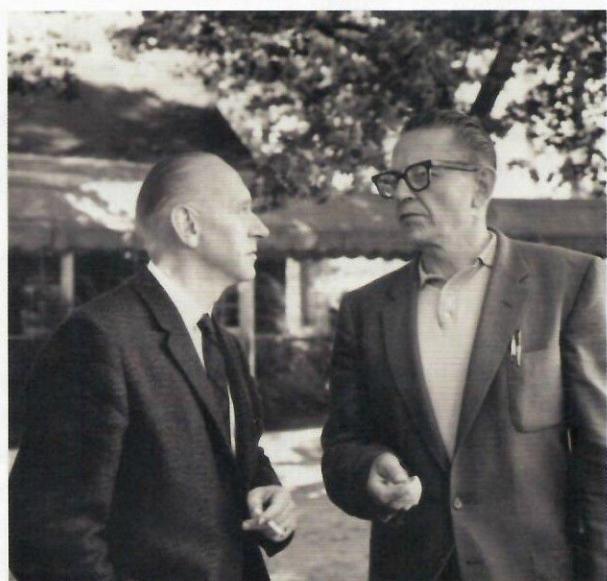
⁶ Apie „Šviesą“ ir Greimo vaidmenį jos veikloje žr.: Dapkutė, Daiva. „I politiką aš ilgai žiūréjau kaip į rimbę reikala“: Algirdas Julius Greimas dalyvavimas rezistencinėje veikloje 1945–1950 m. Iš: *Algirdas Julius Greimas: asmuo ir idėjos /* sudarė Arūnas Sverdiolas. Vilnius: Baltos lankos, 2017, t. 1, p. 713–739; Dapkutė, Daiva. *Lietuvių išeivijos liberaliosios srovės genezė: politiniai-organizaciniai aspektai*. Vilnius: Vaga, 2002, p. 160–179; Dapkutė, Daiva. Už žmogų, už laisvę ir už tévynę. Sambūris *Šviesa* 1946–1957 m., Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos, 2007, Nr. 3, p. 79–100.

⁷ Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius telydi / [Akademinių jaunimo „Šviesos“ sambūrio skyrius Paryžiuje]. Paryžius, 1946. [4 lap.]

lapkritį, – antrajį, pavadintą „Praskrendančio paukščio sparnu“⁸. Kada Paryžiaus skyrius užbaigė savo veiklą, tiksliai nežinoma. Istorikai randa jo veiklos pėdsakų iki 1952-ųjų, tačiau tai nebuvo leidybinė veikla – mat 1946 m. lapkritį išėjęs jų leidinys buvo paskutinis. Paryžiaus *šviesiečiai* tikriausiai matė artėjančią savo organizacijos baigtį: paskutiniame leidinio puslapuje jie sakosi jį išleidę „savo buvimo dienoms Paryžiuje prisiminti“. Per keletą ateinančių metų dauguma redakcinės kolegijos narių emigravo į kitus kraštus, o vienas jų – Justas Dočkus – žuvo Lietuvoje, 1950 m. ten išsiustas anglų žvalgybos atlkti misijos⁹.

*

Istorikai pažymi, kad Paryžiaus „Šviesa“ buvo ypatinga, nes jos branduolių sudariusi trijulė – Algirdas Julius Greimas, Bronys Raila ir Stepas Mackevičius – buvo aktyvūs Laisvės kovotojai, vėliau sudarę Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdžio (BDPS) Užsienio delegatūros idėjinės propagandos bazę¹⁰. Iš tiesų nei Greimui, nei kitiems *šviesiečiams* kovos patosas nebuvo svetimas. Maždaug tuo pat metu rašytame kreipimesi į BDPS bendražygius Greimas primena, kad „yra ir kovojanti ir kraujuojanti tėviškė, yra žūtbūtinė tautos kova už laisvę, yra visas tragedias mūsų tévynės ir mūsų pačių būties kompleksas, kuris artimas kiekvienam lietuviui“, ir ragina „lipti ant barikadų“ neabejodamas, kad BDPS kiekviename lietuviuje atrastų „tokį pat gryną atsaką iš širdies, kurioj, kad ir kasdieniškų

Paryžiaus „Šviesos“ sambūrio branduolių sudarė Algirdas Julius Greimas, Bronys Raila ir Stepas Mackevičius. Nuotraukoje – A. J. Greimas (kairėje) ir B. Raila „Santaro-Šviesos“ suvažiavimo metu. Tabor Farm (Mičiganas, JAV), 1965 m. Iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus rinkinių

⁸ Praskrendančio paukščio sparnu / red. Justas Dočkus ir kt.; apipavidalino Vladas Vijeikis. Paris: [Akademinių jaunimo „Šviesos“ sambūrio skyrius Paryžiuje], 1946. [32 lap.]

⁹ Dapkutė, Daiva. „I politiką aš ilgai žiūréjau kaip į rimbę reikala“... p. 735; Už žmogų, už laisvę ir už tévynę. Sambūris *Šviesa* 1946–1957 m..., p. 88.

¹⁰ Dapkutė, Daiva. Už žmogų, už laisvę ir už tévynę. Sambūris *Šviesa* 1946–1957 m..., p. 88.

B. Raila, A. J. Greimas ir „Dirvos“ redaktorius Vytautas Gedgaudas. Tabor Farm, 1965 m. Iš Maironio lietuvių literatūros muziejaus rinkinių

rūpesčių nustumtas į gelmes, stovi: *pasiruošęs, vi-sur ir visada!*¹¹ Aktyvios kovos būtinybė įrašyta ir Paryžiaus *šviesiečių* nuostatuose, kur teigama, kad „*Šviesa*“ siekia Lietuvos neprisklausomybės atkūrimo „palaikydama Lietuvos laisvęs idėją jaunime, priverstame kovoti už kasdieninę duoną, vespama užsienyje propagandą už Lietuvos laisvę ir prieš jos paver Gimą, stengdamasi palaikyti ryšį ir tekti pagalbą Lietuvoje besigrumiančioms rezistencinėms jėgomis, ruošdama iš savo narių ryžtingus kovotojus bei siartinančioms Lietuvos laisvęs kovoms“¹².

Bet paryžietiškos „*Šviesos*“ leidinių retorika kiek kitokia. Cia jos nariams labiau rūpi susivokti, kokia lemtis jiems kliuovo nevienareikšmėje pokario Europos situacijoje, atrasti sau priimtiną laikyseną ir – supratus, kad ji gali būti tik rezistencinė, – atrasti tokius sociokultūrinius rezistencinės savimonės pagrindus, kurie leistų projektuoti ateitį, kai, rodos, jau negali būti jokios ateities.

Pergalinga karo baigtis jų šalies neišlaisvino, o didžiųjų Europos tautų tyla dėl lietuvių ir kitų mažųjų tautų likimo nešė nusivylimą visa Vakarų civilizacija. Apsišaravavę „realybę matyti atsisakančiu Don Kichoto tikėjimu“ (apie kurį Greimas rašė dar 1943–iaisiais¹³) ir atsistojo „prieš barbarijos ir materializmo baidyklię“, jie atsisako „tikėti, kad amžinoji, pirmyn žengianti ir laisvęs besiilginti žmonijos dvasia jau būtų mirusi“, griebiasi šiaudo – nuostatos, kad „yra prasmės net ir barbarų antplūdžiuose“¹⁴, ir ryžtasi misijai būti tikrais

europeičiais savo vertėbes pamiršusioje Europoje, „pasiimti tik tai, kas gera, ir tiek, kiek pajęg[s] parsivežti į téviškę“¹⁵, kai ji bus laisva. Jų negasdina galimybė, kad „šiame krašte ir šiame mieste“ jie galbūt tepaliks „tieki pėdsakų, kiek praskrendantis paukštis įbrėžia figūrų padangėje“, – tai liudytų ne jų, o pasenusios Europos humanistinės dvasios bejégystę¹⁶. O juos, „prieš kuriuos ateityje dar visas gyvenimas“, pati jaunystė įpareigoja gyventi taip, kad jų „gyvenimas būtų vertas laisvo ir garbingo žmogaus gyvenimo vardo ir kad jis būtų prasmingas“¹⁷.

*

Stiprybės, tikėjimo ir prasmingo gyvenimo gairių jie semiasi iš paties Paryžiaus – Europos kultūros lopšio, jos civilizacijos turtų „pačios versmės“¹⁸, miesto, buvusio „visų šalių vagabondų, menininkų, literatų, artistų ir visų visokių laisvų žmonių bulvaru“ ir subrandinusio Didžiąją Prancūzijos revoliuciją, kuri, „pasipuošusi nemirštamų idėjų vainiku“, „pagimdė Žmogaus ir Piliečio Teisių didingą Deklaraciją“ ir kartu su ja padovanajo Europai jau du šimtmecius jos civilizaciją grindžiančias humanizmo idėjas¹⁹. Jų tikėjimą draugiškai palaikė Georges’as Matoré, keletą metų Lietuvoje pragyvenęs prancūzas, prancūzų filologijos mokslininkas ir vyresnis Greimo kolega, savo pasveikinime ragindamas *šviesiečius* neprarasti drąsos: „Dabartinė jūsų kova, taip kaip ir didvyriškas lietuvių gynimasis nuo viduramžiais užplūdusių mongolų gaujų, – yra kova už laisvę ir kultūrą. Ji gali baigtis tik pergale.“²⁰ O kadangi Paryžius ir yra laisvęs ir kultūros lopšys, Paryžiaus „*Šviesos*“ nariai mėgina ieškoti lietuvių kultūros ryšių su prancūzų kultūra: „lietuviškomis akimis“ apžvelgia modernistinį meną ir literatūrą, muziką ir teatrą, žurnalistiką²¹. Dažniausiai tai tokie pat vos matomi, trapūs ryšiai, kaip ir pats *šviesiečių* leidinys „*Praskrendančio paukščio sparnu*“ bei šios knygėlės pirmtakai – Paryžiaus „*Šviesos*“ įsteigimo aktas²² ir manifestinis skyriaus leidinys „*Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius telydi*“: atspausdinti rotatoriumi ant ploniausio, permato popieriaus ir apipavidalinti Vlado Vijeikio linoriažinių atspaudais.

*

Greimo straipsnis „Paprastų ir aiškių idėjų krašte“ išskirtinis dvieju požiūriais. Pirma, lietuvių kultūrinė savimonė jam rūpi mąstynes – o ne paskirų kultūrinio gyvenimo apraiškų – lygmenyje. Antra, Greimas į ją žvelgia iš prancūziškają – prancūzų klasicizmo „paprastų ir aiškių idėjų“ suformuotą – mąstynes jau įsisavinusio lietuvių perspektyvos, iš kurios tik ir įmanoma pamatyti giluminį savo gimtosios kultūros atotrūkį nuo europinės kultūros. Būtent ši atotrūkė Greimas aprašo savo ankstyvame tekste ir jis rūpės jam visą gyvenimą.

Straipsnis perspausdinamas iš minėto Paryžiaus „*Šviesos*“ leidinio – vienintelio šaltinio, kuriame jis išliko. Žodžiu rašyba pataisyta pagal dabartines taisykles, leksika, morfologija ir sintaksė paliktos originalios. Tekstą ir komentarų išnašose parengė Jūratė Levina²³.

¹⁵ Rastenis, Jonas. Paryžius iš toli ir iš arti. *Praskrendančio paukščio sparnu*, [lap. 13].

¹⁶ Raila, Bronys. Laisvas žmogus Lotynų kvartale. *Praskrendančio paukščio sparnu*, [lap. 7].

¹⁷ Priešais mus – visas gyvenimas: [pratarmė]. *Ir šviesa ir tiesa mūs žingsnius telydi*, [lap. 3].

¹⁸ Mackevičius, Stepas. Ten tavo šaknys! *Praskrendančio paukščio sparnu*, [lap. 3].

¹⁹ Raila, Bronys. Laisvas žmogus Lotynų kvartale. *Praskrendančio paukščio sparnu*, [lap. 5].

²⁰ Matoré, Georges. Keletas draugiškų minčių. *Praskrendančio paukščio sparnu*, [lap. 11].

²¹ Kultūros temos lietuviškomis akimis. *Praskrendančio paukščio sparnu* [lap. 15–22].

²² Kučinskas, Bazilijus. Keletas Paryžiaus *Šviesos* žingsnių. *Praskrendančio paukščio sparnu* [lap. 29].

²³ Algirdo Juliaus Greimo archyvinio paveldo dokumentų publikacijos rengiamos Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai iš dalies remiant projektą „Algirdo J. Greimo neskelbtų egodokumentų sklaida“.

PRASKRENDANČIO PAUKYČIO SPARNU.

Dabar jau bibliografine retenybe tapęs Paryžiaus „Šviesos“ antras (ir paskutinis) leidinys – „Praskrendančio paukščio sparnu“. Rotatoriumi atspausdinta keliašeštima lapių knyga išradingai papuošta Vlado Vijeikio piešiniais ir linoraižiniais atspaudais. Iš Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos fondų

PAPRASTU IR AIŠKIU IDĘJU KRAŠTE

Taip jau lemta lietuviams buvo, kad per ilgai lindėjome savo girių tankumynuose, per ilgai svetimi ponai iš mūsų prakaito lėbavo. Nepajutome mes, kai XVII a. Racine'o, Descartes'o ir Moliere'o žiedais nušvito prancūzų civilizacija. Neparagavome nei jos nunokusių XVIII a. vaisių.

Du kartu bandė Lietuva užmegzti glaudesių ryšius su šiuo europietiškos kultūros židiniu. Pirmą kartą princu Condé ir kunigaikščių Radvilų laikais, kuriuos studijuoti yra pasiėmės jaunas mūsų istorikas V. Trumpa. Antrą kartą – Napoleono žygio per Lietuvą metu, kuriam kitas mūsų istorikas Dundulis – abu Sorbonos auklėtiniai – pašventė savo tezę²⁴. Ir abudu kartu taip gražiai užsimezgę ryšiai turėjo nepalikę gilių pėdsakų nutrūkti...

Jaunoji Lietuva puikiai juto tą spraga, kurią sudarė mūsų pasauležiūros ir savitos tautinės kultūros formavimesi prancūzų civilizacijos nepažinimas. Rusų giliuose ir pavojinguose vandenye išsimaudžiusiai senajai kartai, Vokietijos, dalinai ir Šveicarijos universitetuose brendusiems miglotiems mūsų filosofams ir poetams trūko aiškaus, preciziško, kartu ir grakštus galvojimo injekcijos.

Būriai jaunimo émė plaukti į Vakarus. Deja, Paryžius – tai ne vien tik senas visų mūsų kultūros lopšys, tai kartu ir Šviesų miestas, žavintis savo blizgučiais, tai ir dievaitės Naujovės dvaras, iš kur visoms žmogaus veiklos sritims diktuojami paskutinės mados įsakymai. Apgailestauti tenka, kad kultūrinės „senienos“ labai menkai tetraukė ano meto lietuvio-paryžiečio širdį, ir iš Stendhalio ir Flaubert'o, Watteau ir Renoiro tévynės į Lietuvą, be Kauno damų parėdų, tik visoki dadaizmai, futurizmai ir kitoki mados aukuro dūmai tepralėsdavo. Tai kuteno mūsų savimeilė – mes, mat, žygavome kartu su visa Europa, – bet buvo

²⁴ Dundulis, Bronius. *Napoléon et la Lituanie en 1812*. Paris: Alcan, 1940.

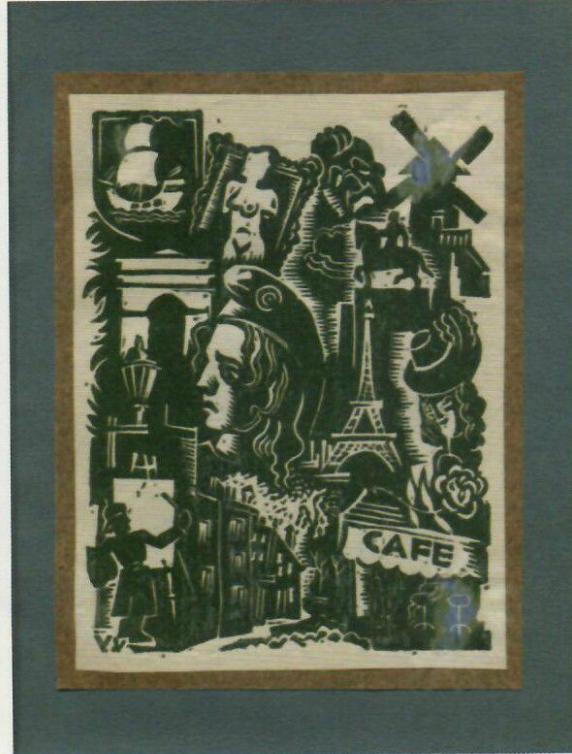
mirti ne-
s šiandien
mūsų tarpe
ą pavartoti.

lietuviams
ndėjome sa-
, per ilgai
prakaito
, kai XVII a.
ir Molierė'
me nei jos

s ryšius su
princo Con-
juoti yra
rtą - Napo-
storikas
avo tezę. Ir
nepalikę

ią sudarė
formavimesi
ir pavo-
i, Vokietijos,
ms miglo-
reciziško,

Paryžius -
tai kurtu
ir dievai-
s sritims
ti tenka,
ano meto
hubert'o,
mų parėdu,
aukuro dū-
, mat, žygia-
i, kuriai
s.
radicija, su
is "tiesas",
išreiškimo,
t tos, kurios
imo proceso
ankstyviu
rmas bandy-
zinę mintį,
ms su pa-

žalinga tautai, kuriai reikėjo krauti tiktais pačius kultūros fundamentus.

O pasimokyti buvo ko. Filosofinė prancūzų tradicija, su nepasitikėjimu žiūrinti į visas miglotas ir gilias „tiesas“, reikalaujanti minties aiškumo ir precizuoto jos išreiškimo, įsitikinusi, kad didelės tiesos iš tikrujų yra tik tos, kurios išreiškiamos paprastais žodžiais, – tokbai mintijimo proceso kelrodis būtų pakvietęs susimąstyti ne vieną per ankstyvą sintezių mėgėją. Bergsono dinamiškoji doktrina, pirmas bandymas pozityviųjų mokslų išvadomis pagrįsti metafizinę mintį, atveriaš plačius horizontus žmogui ir jo santykiams su pasauliu aiškinti, Lietuvoje, net ir katalikų sluoksniuose, mažai tebuvo žinoma, o mūsų filosofai ir toliau iš katedrų dėstė apie Aristotelį, Seredžiaus davatkas ir šv. Tomą Akvinietį, kūrė „sintetiškas“ filosofijas²⁵, užmiršdami liūdną Victoro Cousino²⁶ patyrimą ir tai, kad sintetiškas benzinas, nors jis ir „sintetiškas“, vis tik kartais užkemša motoro vamzdžius ir neleidžia pakilti į dangaus aukštyn.

Neparvežém į Lietuvą ir prancūziško literatūros supratimo. Nekalbu jau apie

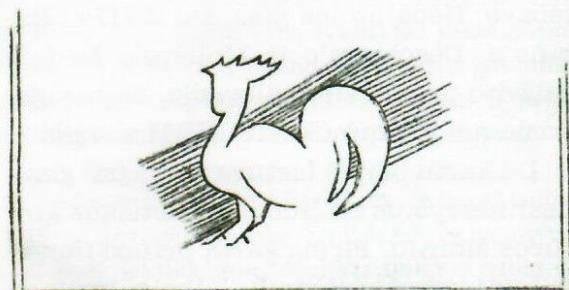
²⁵ Nuoroda į Stasį Šalkauskį.

²⁶ XIX a. prancūzų filosofas, eklektizmo atstovas.

klasikus, kurie Pitigrilli ir Nietzsche's įtakoje išaugusiai jaunajai kartai būtu nesuprantami ir nemeniški, – Stendhalio ir Mallarmé vardai buvo mišlės lietuviškai publikai. O charakteringiausiu prancūzų literatūros bruožu supratimas, įsigyvenimas į jos neišverčiamą *esprit*²⁷ būtų galėjęs gerą dozę kalkių į beaugančios mūsų literatūros skeletą įkrėsti. Meilė žodžiui, minties ir sakinio adekvatišumas, principas, kad geriau nedasakyti, negu per daug pripažinti, žiaurūs kompozicijos dėsniai, vidujinės tvarkos ir harmonijos būtinybė, – dorybės, kurių kaip tik labiausiai pasigendame mūsų poezijos gausiuose tomeliuose ir prozos labai negausinguose tomuose.

Šiandien Paryžiaus gatvių šviesos pri-gesintos, paskutinės mados reklamos neberaižo didmiesčio dangaus. Geras metas pasivaikščioti po „senienų“ muziejus. Gaila, kad mūsų poetai ir rašytojai Tübingene turi studijuoti Pauli Valéry, o Babingene verčia Romainą Rolland'ą... Baisios jiems turbūt Paryžiaus palėpės, netikras duonos kąsnis, nesinori lėsti iš po močiutės UNRRA'os²⁸ sparno. Nejaugijie užmirštų Jerome'o K. Jerome'o tiesą, kad literatūrinės karjeros laiptais žmogus lipa žemyn – iš mansardos į pirmajį aukštą?...

Algirdas J. Greimas

²⁷ Dvasią, sąmoną (pranc.).

²⁸ United Nations Relief and Rehabilitation Administration – Jungtiniai Tautų Paramos ir reabilitacijos administracija, įkurta 1943 m. padėti karo aukoms (daugiausiai pabėgėliams), parūpinant jiems maisto, drabužių, pastogė, medicinos pagalbą ir kitų išgyventi būtinų dalykų. UNNRA neteikė paramos lietuvių studentai Paryžiuje, ši galėjo tikėtis tik Bendrojo Amerikos lietuvių fondo (BALF) pagalbos. Žr. Grafas Luxemburgas. Kalorijų temomis. *Praskrendancio paukščio sparnu*, [lap. 31].